

มาตรการทางกฎหมายในการลดโทษทางอาญา¹

สมฤทัย จินตฤทัย²

จากการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการลดโทษทางอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายในการลดโทษทางอาญา มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการลดโทษทางอาญา โดยรวบรวมทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ นำมาวิเคราะห์ประกอบกัน เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมาย และอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลดโทษทางอาญา พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้กฎหมายเกิดความเป็นธรรม และสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน และเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ทำให้ผู้ศึกษาได้ทราบและเข้าใจได้ว่าในปัจจุบันผู้กระทำความผิดซึ่งได้มีการรับโทษตามกฎหมายแล้ว ได้หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำเป็นจำนวนมาก โดยอาจมองได้ว่าเกิดจากโทษที่ได้รับตามกฎหมาย ภายหลังได้มีการเพิ่มหรือลดโทษมาแล้วหรือได้รับการลดวันต้องโทษภายหลังถูกขังในเรือนจำอย่างไม่เหมาะสม ทำให้ไม่หวนกลับมาและไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย นอกจากนี้ ยังมีกรณีที่จำเลยหรือผู้กระทำความผิดได้รับการพิจารณาผิดอย่างไม่เป็นธรรม ได้รับการลงโทษอย่างไม่เหมาะสม ไม่ได้รับสิทธิในการลดโทษตามเหตุบรรเทาโทษที่กฎหมายบัญญัติไว้ จากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ข้อมเป็นการบ่งชี้ให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกิดความบกพร่อง ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ในการที่จะผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรม ขัดต่อหลักนิติธรรมทางอาญา ที่ผู้กระทำความผิดต้องได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของจำเลยในการที่จะได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่เที่ยงธรรม หากแต่เกิดปัญหาในการใช้ดุลพินิจหรือการต่อสู้คดีที่ไม่เท่าเทียมแล้ว เช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาตามมาได้

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการลดโทษทางอาญา โดยศึกษากรณีเหตุบรรเทาโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 และการลดวันต้องโทษ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 มาตรา 52(5) พบว่ามีปัญหาบางประการที่ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมและขัดต่อเจตนารมณ์ในการตรากฎหมายดังกล่าว ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียในคดีได้ สรุปได้ดังนี้

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการลดโทษทางอาญา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์จรัส เล็งวิทยา และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์จุพร วงศ์ทองสรรค์ และรองศาสตราจารย์ประเทือง ธนียผล

²นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปัญหาประการแรก คือ ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของศาลในการลดโทษทางอาญาให้แก่จำเลยกรณีจำเลยให้การรับสารภาพ ตามมาตรา 78

ประมวลกฎหมายอาญาของไทย มีบทบัญญัติให้อำนาจศาลในการที่จะลดโทษให้แก่จำเลยในคดีอาญา ตามมาตรา 78 ด้วยเหตุที่จำเลยให้การรับสารภาพในชั้นต่าง ๆ ซึ่งการรับสารภาพถือเป็นการลดโทษต่อเจ้าพนักงานหรือให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา ซึ่งการจะลดโทษให้แก่จำเลยมากน้อยเพียงใด เป็นดุลพินิจของศาลในการจะพิจารณากำหนดอัตราโทษ ในบางกรณีศาลอาจมองว่าคำรับสารภาพของจำเลยไม่เป็นการให้ความรู้หรือเป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดี ศาลก็อาจจะใช้ดุลพินิจไม่ลดโทษให้แก่จำเลยได้ ซึ่งอาจจะไม่เป็นธรรมแก่จำเลย เช่นนี้ย่อมถือว่าศาลไม่อำนวยความสะดวกธรรมชาติให้แก่ประชาชนได้

ปัญหาประการต่อมา คือ ปัญหาการลดโทษทางอาญาแก่จำเลย ตามมาตรา 78 ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำ ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

ประเทศไทยพบปัญหาในทางปฏิบัติในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพในชั้นพิจารณา แต่ศาลอาจจะไม่นำมาเป็นเหตุในการลดโทษให้แก่จำเลยได้ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำ ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ซึ่งในความคิดที่มีกำหนดอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ถึงแม้จำเลยจะให้การรับสารภาพต่อศาลก็ตาม ศาลก็จะให้โจทก์นำพยานหลักฐานเข้าสืบ เพื่อพิจารณาประกอบคำรับสารภาพของจำเลยด้วย เป็นหน้าที่ของโจทก์ในการจะต้องนำสืบให้ได้ความจริงว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องและตามคำรับสารภาพของจำเลย หากโจทก์สามารถนำสืบให้ศาลเชื่อได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ศาลก็อาจจะใช้ดุลพินิจไม่ลดโทษให้แก่จำเลยได้ โดยให้เหตุผลว่าจำเลยรับสารภาพเนื่องจากจำนนต่อพยานหลักฐาน เช่นนี้ย่อมไม่เป็นธรรมแก่จำเลย

ปัญหาประการที่สาม คือ ปัญหาเกี่ยวกับการนำเสนอข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการพิจารณาในการลดโทษทางอาญาให้แก่จำเลย ตามมาตรา 78

ประเทศไทย ไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอพยานหลักฐานเข้าสู่ศาลที่เหมาะสมเท่าที่ควร ดังนั้น ในการพิจารณาลดโทษให้แก่จำเลย ตามมาตรา 78 นั้น ศาลจึงพิจารณาแต่เพียงหลักฐานที่ปรากฏในสำนวน หรือที่คู่ความสามารถยื่นต่อศาลได้ หากแต่ข้อเท็จจริงหรือพฤติกรรมแห่งคดีบางประการที่ไม่ได้ปรากฏในสำนวน ย่อมทำให้ศาลไม่ทราบถึงข้อเท็จจริงที่อาจเป็นประโยชน์แก่จำเลยในคดี ที่อาจจะ เป็นพฤติกรรมที่ทำให้จำเลยอาจจะได้รับการลดโทษทางอาญาหรือได้รับการลดโทษมากขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้ ย่อมไม่เป็นธรรมแก่จำเลยในคดี

ปัญหาประการสุดท้าย เป็นเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการลดวันต้องโทษตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ตามมาตรา 52(5)

ผู้ต้องขังในเรือนจำมีสิทธิได้รับการลดโทษ ด้วยการลดวันต้องโทษภายหลังจากที่ได้มีการรับโทษตามคำพิพากษาไปแล้วบางส่วนตามอัตราที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ซึ่งตามบทบัญญัติมาตรา 52(5) กำหนดอัตราโทษที่ผู้ต้องขังได้รับโทษตามหมายศาลตามความเป็นจริง ซึ่งมีกำหนดไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดระยะเวลาของโทษที่จะมีสิทธิได้รับการลดวันต้องโทษนั้นต่ำเกินสมควร ด้วยเหตุนี้ทำให้จำเลยได้รับการลดวันต้องโทษและออกจากเรือนจำเร็วขึ้น และทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการปล่อยตัวและได้รับโทษน้อยกว่าความผิดที่ควรได้รับ ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่หลาบจำและสำนึก เพราะคิดว่าตนจะได้รับการปล่อยตัวเร็วขึ้น ละอาจวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้ามาตรการทางกฎหมายในการลดโทษทางอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา โดยศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ พบว่าควรแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย รวมทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล (Individualization) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการลงโทษผู้กระทำความผิดหรือจำเลย มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของศาลในการลดโทษทางอาญาให้แก่จำเลยกรณีจำเลยให้การรับสารภาพ ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการแก้ไขดังนี้

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา โดยเพิ่มบทบัญญัติมาตรา 78/1 ดังนี้

มาตรา 78/1 ห้ามมิให้ศาลพิจารณาพิพากษาลดโทษจำเลย โดยใช้ดุลพินิจพิจารณาแต่เพียงข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนเท่านั้น ศาลจะต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งคดีและสภาพแห่งตัวจำเลย เช่น อายุ ระดับการศึกษา ภาวะทางจิตและสติปัญญา ความประพฤติ ประกอบการใช้ดุลพินิจพิจารณาเพื่อลดโทษให้แก่จำเลย ทั้งนี้ พนักงานสอบสวนและพนักงานคุมประพฤติต้องทำสำนวนดังกล่าวเสนอต่อศาล

2. ปัญหาการลดโทษทางอาญาแก่จำเลยในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำ ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ผู้ศึกษาขอเสนอแนะว่า

การที่จำเลยรับสารภาพและศาลมีดุลพินิจไม่นำเหตุบรรเทาโทษมาลดโทษให้แก่จำเลยนั้นเสมอไม่ถูกต้อง จึงต้องมีการแก้ไขบทบัญญัติทางกฎหมายในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 เหตุบรรเทาโทษทางอาญา เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นธรรมแก่ผู้กระทำความผิดด้วย โดยบัญญัติใหม่ว่า

“มาตรา 78 เมื่อปรากฏว่ามีเหตุบรรเทาโทษ ไม่ว่าจะได้มีการเพิ่มโทษหรือลดโทษตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือประมวลกฎหมายอื่นมาแล้วหรือไม่ ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดโทษ ไม่เกินกึ่งหนึ่งของโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นก็ได้

เหตุบรรเทาโทษนั้น ได้แก่ ผู้กระทำความผิดเป็นผู้เช่าบำปญญาตกอยู่ในความทุกข์อย่างสาหัส มีคุณความดีมาก่อน รู้สึกความผิดและพยายามบรรเทาผลร้ายแห่งความผิดนั้น ลูกแก่โทษต่อเจ้าพนักงานหรือให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา หรือเหตุอื่นที่ศาลเห็นว่ามีความจำเป็นเหมือนกัน

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิดรับสารภาพเนื่องจากจำนนต่อหลักฐาน หรือเป็นคดีความผิดออกจากรัง หรือเป็นคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ ศาลอาจใช้ดุลพินิจพิจารณาลดโทษให้แก่จำเลย น้อยกว่าอัตราโทษที่ลดในคดีอื่นได้”

3. ปัญหาเกี่ยวกับการนำเสนอข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการพิจารณาในการลดโทษทางอาญาให้แก่จำเลย ผู้ศึกษาเห็นควรเสนอแนะว่า

ควรที่จะสนับสนุนให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน ตามแนวทางที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 กำหนดไว้ เพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเป็นมาของตัวผู้กระทำความผิด ภูมิหลัง ฐานะ ความประพฤติโดยปกติของตัวจำเลย เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาลดโทษทางอาญาให้แก่จำเลย ไม่ใช่เพียงแค่พิจารณาตามพยานหลักฐาน หรือข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนของศาลเท่านั้น ซึ่งจะต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องหาทราบ กระบวนการเช่นนี้จะช่วยทำให้ศาลสามารถเข้าถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีและตัวของผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริง และปรับแก้บทบัญญัติในข้อ 254 ให้มีความสอดคล้องกับแนวทางการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 นอกจากนี้ควรบัญญัติกฎหมายเป็นการเฉพาะ ที่กำหนดวิธีการในการนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดต่อศาลได้โดยตรง เช่น อาจมีการบัญญัติให้ฝ่ายผู้กระทำความผิดหรือจำเลยสามารถที่จะเสนอพยานหลักฐานเกี่ยวกับตนเอง เพื่อให้ศาลสามารถพิจารณาเหตุบรรเทาโทษหรือเหตุอื่น ๆ ที่ศาลสามารถหยิบยกมาเป็นเหตุในการลดโทษให้แก่จำเลยได้ โดยจะทำให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงในเรื่องความประพฤติของจำเลย เหตุจำเป็นหรือข้อเท็จจริงที่ตัวจำเลยต้องกระทำความผิด อาชีพ สถิติปัญหาของจำเลย ที่ส่งผลและเกี่ยวข้องกับการที่จำเลยกระทำความผิดนี้

4. ปัญหาเกี่ยวกับการลดวันต้องโทษตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ผู้ศึกษาพบว่า ควรมีการแก้ไขดังนี้

ควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 บทบัญญัติมาตรา 52(5) ดังนี้

“มาตรา 52 นักโทษเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นว่า มีความประพฤติดี มีความอดทน ความก้าวหน้าในการศึกษา และทำงานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(5) ลดวันต้องโทษจำคุก ให้เดือนละ ไม่เกิน 5 วัน แต่การลดวันต้องโทษจำคุก จะพึงกระทำได้ต่อเมื่อ นักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้ว ในกรณีที่นักโทษเด็ดขาดกระทำ

ความผิดเป็นครั้งแรก อัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี และได้รับโทษจำคุกมาแล้ว ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของโทษตามหมายศาลในขณะนั้น หรืออัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 5 – 10 ปี และได้รับโทษคุกมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของโทษตามหมายศาลในขณะนั้น หรืออัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และได้รับโทษจำคุกมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของโทษตามหมายศาลในขณะนั้น และในกรณีต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตและมีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา หรือเป็นคดีอุกฉกรรจ์และเป็นคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยลดวันต้องโทษจำคุก”

เอกสารอ้างอิง

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536)

หยุด แสงอุทัย, การลดอาชญากรรมโดยการออกกฎหมายกำหนดแนวทางให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ, วารสารนิติศาสตร์และการต่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514)

อมร จันทรสมบูรณ์, รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่องการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เมื่อวันที่ 22-26 ธันวาคม 2512